

Ulashova Marg'iyona Norbuta qizi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti magistranti
Shahrisabz, O'ZBEKISTON
E-mail:041124mm@gmail.com

TEXNOLOGIYA FANI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Annontatsiya: Ushbu maqolaning maqsadi texnologiya fani darslarida o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik metod va yondashuvlarni o'rganish hamda ularni amaliyotga joriy etish yo'llari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Loyiha, dizayn, kreativ shaxs, ijodkorlik, ijodiy fikrlash, qobiliyat, texnologiya, o'quvchi, rivojlantirish.

Jahon miqyosida jamiyatni raqamlashtirish sharoitida o'quvchilarni tez o'zgaruvchan sharoitlariga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlash raqamli iqtisodiyot sharoitida ko'p tarmoqli axborotlarni izlash va qayta ishlash, tizimli va tanqidiy fikrlash, kreativ texnikalarni o'zlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim dolzarblik kasb etadi. Raqamli transformatsiya nuqtai nazaridan o'quvchilarda kreativ va dizayn fikrlashni shakllantirish, guruh va komandada ishlash, tashabbuskorlik, intiluvchanlik sifatlarini rivojlantirish, ta'lim oluvchilarning atrof-olamni to'g'ri anglay olishi, o'zining iqtidorini mustaqil aniqlay olishi "kelajak maktabi"ning muhim yo'nalishlari hisoblanadi. Rivojlangan davlatlarda kelajak yangiliklarini yaratuvchi kreativ shaxsni shakllantirish maqsadida dizayn maktablar kengaytirish orqali o'quvchilarda loyihaviy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning innovatsion-pedagogik tizimini takomillashtirish muhim ustuvorlik kasb etmoqda. Dunyoda ta'lim oluvchilarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlashtirish, kreativlikni rivojlantirishga doir ta'limiy faoliyatni tashkil etishning metodik tizimini takomillashtirish, o'quvchilarning kreativ faoliyatini amalga oshirishning innovatsion pedagogik texnologiyalarini ishlab chiqishga doir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. [1]

Ayniqsa, sinfdan tashqari ishlar jarayonida o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini takomillashtirish, hamkorlikdagi loyihaviy faoliyat orqali ta'lim oluvchilarni dizayn fikrlashga o'rgatish, dizayn ta'limi orqali kreativ shaxsni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish alohida ahamiyat kasb etadi. Kreativ pedagogikaning "kelajak maktabi"ni yaratish bilan bog'liq prognostik imkoniyatlarini kengaytirib borish orqali o'quvchilarning ijodiy-intellektual salohiyatini rivojlantirish muhim dolzarblik kasb etadi. Respublikamizda maktab ta'limini sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish, o'quvchilarda o'qishga sog'lom, kuchli va ta'sirchan motivatsiyani shakllantirish, ularni kasbiy o'sishini mustaqil rejalashtirishga o'rgatish, raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy kasblarni egallash layoqatini tarbiyalashga katta e'tibor qaratilmoqda. "Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish maqsadida yangi, shu jumladan muqobil yondashuvlarni o'rganishga va ilmiy asoslashga yo'naltirilgan amaliy xarakterdagi ilmiy izlanishlarni rivojlantirish, o'quv muddatlarini o'zgartirmagan holda o'quvchilar tomonidan o'zlashtirish kompetentligini kengaytirishni ta'minlovchi zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish" o'qitish usullarini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etishning ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilangan. Bu esa, dizayn fikrlash va o'quvchilarning kreativ

qobiliyatlarini shakllantirishning o‘zaro aloqadorligini asoslash, dizayn loyihalarning o‘quvchilarning kreativ qobiliyatlarini shakllantirishga doir didaktik imkoniyatlarini ochib berish, dizayn loyihalar asosida o‘uvchilarning kreativ qobiliyatlarini shakllantirishning interfaol texnologiyalarini takomillashtirishni taqozo etadi. Bugungi kunda o‘quvchilarda kreativlikni shakllantirish va bu orqali ularni mehnat va kasbiy faoliyatga nisbatan ijodiylik ko‘nikmalarini rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. O‘quvchilarda kreativlik iqtidorlarini rivojlantirishga qaratilgan ta‘lim mazmunida texnologiya darslarining o‘ziga xos o‘rni bor. Ayniqsa, texnologiya darslaridagi dizaynerlikka yo‘naltiruvchi va o‘quvchining ijodiy imkoniyatlarini oshiruvchi pedagogik jarayonni takomillashtirish bu boradagi ishlar samaradorligini yanada oshiradi.[3]

Umumiy o‘rta ta‘limda o‘tiladigan texnologik ta‘lim – bu o‘qituvchining o‘quvchilar bilan hamkorlikda rejali tashkil qilingan faoliyati bo‘lib, u o‘quvchilarning zamonaviy ishlab chiqarish texnikasi va texnologiyasini boshqarish darajasidagi mos bilim, ko‘nikma va malakalarni egallashga, o‘quvchilar ma‘naviy ongini tarbiyalashga, ularning aqliy va jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirish, ishlab chiqarish texnikasi, texnologiyasi, tashkiliy-iqtisodiy asoslari to‘g‘risidagi ilmiy tushunchalarni, mehnatga ijodiy munosabatni shakllantirishga yo‘naltirilganligi bilan izohlanadi. Texnologiya darslarida o‘quvchilarga o‘rgatilishi lozim bo‘lgan umummehnat hamda umumkasbiy kompetensiyalarni shakllantiruvchi o‘quv materiallari tarkibida dizayn elementlariga oid bilim va ko‘nikmalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan materiallar mazmunini belgilash, avvalo, hozirgi kunda ishlab chiqarish korxonalaridagi mutaxassislar, ixtirochilarning mehnat faoliyatini kuzatish, ulardagi ijodkorlik qobiliyatini namoyon bo‘lish jarayonini loyihalash va uni amalda qo‘llash malakalarini rivojlantirishni nazarda tutadi. [2]

Kreativlik – bu har tomonlama fikrlash, his qilish va harakat qilishga bo‘lgan potensial layoqat hisoblanadi. U shaxsning muammoli vaziyatlardan tafakkuri orqali, takrorlanmas yo‘l bilan chiqib ketish, unga ijodiylik bilan yondasha olish qobiliyati hisoblanadi. Kreativlikni ijodga intilish, hayotga ijodiy yondashish, o‘ziga doimiy tanqidiy nazar solish va tahlil etish deyish mumkin. Hozirgi zamon psixologiya va pedagogika lug‘atlariga asoslanib o‘qituvchining kreativligiga uning fikridagi, muloqotdagi, alohida faoliyat turidagi ijodiy yondashish, bilish darajasi deb ta‘rif berish mumkin. Uning zamirida originallik, amaliylik, noodatiylik va erkinlik yotadi. Shuningdek, kreativ fikrlash bir narsaga turli tomondan yondashishni anglatadi. Har qanday inson tug‘ilganda kreativ qobiliyat bilan dunyoga keladi. Uni qaysi yo‘lga yo‘naltirish va rivojlantirish o‘qituvchi zimmasiga yuklatiladi. Demak, maktabda ta‘limning barcha turlarida o‘quvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirishga e‘tibor qaratish barkamol avlodni tarbiyalashning tayanch nuqtasi bo‘lib xizmat qiladi. Shunday qilib, kreativlik quyidagilarni qamrab oladi:

1. Ijodiy faoliyatga qaratilgan intellektual faoliyatni borligi, yangiliklarga qaratilgan g‘oyalarni yaratishga imkon beradi (konsepsiyaning tor ma‘nosida ijodkorlik qobiliyati), shuningdek, ushbu yangi g‘oyalarni yaratish uchun zarur bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarning mavjudligi.

2. Tasodifiy g‘oyalarni bera olishdan qo‘rqmaslik, taxmin qilingan chegaradan chiqq olish, noaniq vaziyatlarda samarali faoliyat yurita olishga imkoniyat beradigan shaxsiy sifatlarni mavjudligi.

3. Metaijodkorlik – bu insonning hayotdagi mavqeini ifodalovchi fikrlar bo‘lib, asosan qoliplar, stereotipli hukmlar va harakatlardan voz kechishni anglatadi. [4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, kreativlik (ijodkorlik)ni insonga yangilik, noaniqlik, uzatilayotgan axborot ma'lumotlarning to'liqsizligi va muammolarni hal qilishning aniq algoritmi bo'lmagan holatlarda samarali ishlashga imkon beradigan intellektual va shaxsiy xususiyatlar majmuasi sifatida ta'riflash mumkin. Bugungi ta'lim muhitida umumiy o'rta ta'lim muassasalarida dizayn loyihalar vositasida o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini shakllantirish texnologiyalarini takomillashtirishga yetarli etibor qaratilmagani, hozirgi kunda mazkur tadqiqot ishiga zaruriyat borligini ko'rsatmoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, har bir o'quv materialini o'quvchilarga muammoni taqdim etish yoki uning yechimiga qaratilgan choralarga unchalik mos kelavermaydi. Bu ikki omil bilan belgilanadigan muammolilik darajasiga bog'liq bo'lib, ushbu muammo doirasida o'quvchilarga ma'lum va noma'lum bo'lgan nisbatlaridan chiqarilgan muammoning murakkabligi darajasi hamda muammoni hal qilishda o'quvchilarning kreativ yondashuvi ishtiroki ulushi bilan belgilanadi. Texnologik ta'lim o'quvchilarda mehnatsevarlik bilan birga, kreativ qobiliyatlarni shakllantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, o'quvchilarda kreativlik ko'nikmalarini shakllantirishda mehnat muhitini his qilish, texnika va texnologiyalarning yaratilish jarayoni, undan foydalanishga doir bilimlarini oshirishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Mirziyoyev.Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent.: O'zbekiston. 2021. –B. 238
2. O'quv dasturlarini uzviylikini rivojlantirish – ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. 14.09.2020 <http://marifat.uz/marifat/ruknlar/umumii-urta-talim/4889.htm>
- 3.Karimov I. Mehnat ta'limida o'quvchilar ijodkorlik faoliyatini tashkil etishning uyg'unlashgan texnologiyalari: Monografiya. T. Adabiyot uchqunlari, 2015.-b 139
- 4.J.E.Tursunov. O'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini shakllantirishda fanlararo bog'lanish. FarDU. ILMIY XABARLAR 2022/N-5son. 12-17 betlar.
5. Xayitov.J.X. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining kreativ qobiliyatlarni rivojlantirish: Monografiya. TerDU nashr-matbaa markazi nashriyoti. Termiz-2024.